

Ігровий майданчик на уроках української літератури

5 клас

Людмила Бондаренко,

вчитель української мови та літератури
Макіївської загальноосвітньої школи I—III ст.
Черкаська обл.

Дидактична гра "Упізнай героя!"

Умови гри. Учні мають назвати персонаж за його портретом.

1. "Це був великий звір з широкими грудьми, які легко здималися од дихання. Його роги нагадували осінній низькорослий кущ, з якого обнесло листя". (Лось. Євген Гуцало. "Лось".)

2. "Кругленький, з підпалкуватим, добре випеченим обличчям, в розтоптаних, з довгими халявами, чоботях, в яких він тонує мало не по пояс..." (Дядько Шпичак. Євген Гуцало. "Лось".)

3. "Була вона не дуже велика, але й не маленька, саме мірненька та така зграбнесенька, круглесенька, зелені глиці аж сяють..." (Сосонка з оповідання Олени Пчілки "Сосонка".)

4. "Він ще малий, головою ледь до клямки дістає. Очі в нього чорні, глибокі, як вода в затінку, дивляться широко, немов одразу хочуть збагнути увесь світ". (Олесь. Г.Тютюнник. "Дивак".)

5. "Обидва плечисті, обидва з широкими, лагідними лицами і схожі один на одного так, як маленький гриб-підберезовик схожий на свого більшого сусіда". (Брати. Євген Гуцало. "Лось".)

Дидактична гра "Блеф-клуб"

("Вірю! — Не вірю!")

Умови гри. Учнім пропонується дати відповідь на запитання, які починаються словами "Чи вірите ви, що...?". Школярі мають погодитися з твердженням або ні та аргументувати свою думку.

Можливий інший варіант проведення гри. Учні об'єднуються у дві команди. Кожна команда готує запитання для іншої у формі "Чи вірите ви, що...?"

Запитання:

1. Чи вірите ви, що Івася у панському домі було переіменовано на "Ваську"? (Ні. Івася почали називати "Ванькою".)

2. Чи вірите ви, що сосонку із оповідання Олени Пчілки порубали на дрова? (Ні. Сосонку поставила на дорозі для прикмети.)

3. Чи вірите ви, що сосонка врятувала життя Івасеві? (Так. Завдяки сосонці Івась у заметіль не збився зі шляху і дійшов додому.)

4. Чи вірите ви, що дядько Шпичак убив лося? (Так.)

5. Чи вірите ви, що Олесь на уроці малювання замість перегніного горщика намалював щуку? (Ні. Він намалював дятла.)

6. Чи вірите ви, що Олесь був двієчником? (Ні, він був відмінником.)

7. Чи вірите ви, що про Івася (оповідання Олени Пчілки "Сосонка") так говорили: "А ото, мабуть, Наталчин... Ба яке смирне... воно якесь дивакувате"? (Ні. Так говорили про Олесь, героя оповідання Г.Тютюнника "Дивак".)

8. Чи вірите ви, що брати, рятуючи лося, ризикували власним життям? (Так: "...весняна крига зрадлива".)

9. Чи вірите ви, що Івась утік від панів? (Так.)

10. Чи вірите ви, що лось, убитий дядьком Шпичаком, прибіг із заповідника? (Так. Лосі охороняються в заповідниках.)

"Творча майстерня" (ігрові творчі завдання)

Олена Пчілка. "Сосонка"

Завдання:

1. Складіть розповідь від імені сосонки про пригоди, які з нею трапилися.

2. Намалюйте історію життя сосонки.

3. Напишіть листа до батька Івася. Переконайте його не рубати сосонку.

4. Намалюйте, якою б стала сосонка через декілька років, якби її не зрубали.

5. Напишіть листа сосонці. Висловіть своє ставлення до пригод, які трапилися з нею.

6. Напишіть сосонці листа від імені вдячного Івася.

7. Уявіть і запишіть розмову берези та липки про долю їхньої сусідки сосонки.

8. "Гомін такий знявся! Івась розповідає, показує цяцьки, діти всі щебечуть, дивуються!..." Уявіть, як Івась з друзями раділи ялинці. Підготуйте інсценізацію "Святова ялинка".

9. "Вся вона сяє свічками, ліхтариками, все гілля обчіпляне яблучками, якимись цяцьками, червоними, синіми, золотими, аж у очах мигтять!" Намалюйте свої улюблені ялинкові прикраси.

10. Запропонуйте свій варіант святкування Нового року без природної ялинки.

11. Розгляньте обкладинку до книги "Сосонка". Запропонуйте свій варіант.

Григор Тютюнник. "Дивак"

Завдання:

1. Як ви гадаєте, які професії міг би обрати Олесь у дорослому житті? Аргументуйте свої відповіді. (Орієнтовні відповіді: професію художника, еколога, біолога, дослідника-природознавця, філософа тощо.)

2. Напишіть листа Олесеві. "Диваку Олесю, я тебе розумію..."

3. Поясніть учительці малювання, чому Олесь відмовився малювати перегніного горщечка.

4. Намалюйте ілюстрації до твору. Підпишіть їх цитатами з оповідання.

5. Намалюйте малюнки-асоціації до образу Олесь.

6. Доведіть, що Олесь — "ширий друг природи". Розкажіть йому про екологічні проблеми вашої місцевості.

Євген Гуцало. "Лось"

Завдання:

1. Напишіть вдячного листа братам від імені врятованого ними лося.

2. Напишіть листа братам від свого імені "Я захоплююсь вашим учинком!".

3. Запропонуйте свій (щасливий) фінал оповідання.

4. Підготуйте звинувачувальну промову для судового засідання "Шпичак-злочинець!".

5. Намалюйте ілюстрації до твору. Підпишіть їх цитатами з оповідання.

Костянтина Малицька. "Соловей"

Завдання:

1. Опишіть своє враження від співу солов'я.
2. Пофантазуйте, про що співає соловей на волі і в неволі? "Перекладіть" спів солов'я на людську мову.
3. Напишіть звернення до людей "Бережіть свободу солов'їв!"
4. Складіть казку про пригоди солов'я в Україні.
5. Складіть казку про життя солов'я під "погідним небом африканського підсоння".
6. Дослідіть, у яких народних піснях згадується соловей. Випишіть відповідні цитати.

Рольова гра "Дослідник"

1. Дослідіть, які рослини згадуються у творах із розділу "Рідна Україна. Світ природи". Запишіть назви рослин у відповідні колонки таблиці. Про невідомі рослини дізнайтесь у вчителя природознавства, батьків або скористайтесь довідниками та інтернетом.

Таблиця "Рослини у творах українських письменників"

№ з/п	Відомі мені рослини	Невідомі мені рослини

2. Дослідіть, які тварини згадуються у творах (розділ "Рідна Україна. Світ природи"). Запишіть назви тварин у відповідні колонки таблиці (за зразком попереднього завдання).

Ігрова вправа "Склади речення із творів!"

Завдання. Поєднати стрілочками частини речень, назвати твори та їх авторів.

Коли пролунав постріл,	не проста доля мені судилася!
Олень біжить підтюпцем і раптом помічає, що...	матимете й собі м'яса, не скривджу.
Будете розумні, то...	тепер раз у раз метелиця дорогу замітає
Я таки знала, що	лось деякий час ще продовжував бігти вперед
Краще я поставлю її замість віхи, отам, на дорозі, бо...	дерева теж біжать, кружляють, ховаються одне за одного....

Дидактична гра "Бюро знахідок"

Ігрова ситуація. Учитель повідомляє учням, що в "бюро знахідок" потрапили речі, які загубили літературні герої. Учням потрібно знайти власників цих речей та довести, що саме вони є власниками загублених речей.

Речі: малюнок із зображенням дятла; сокира; кілька золотих горіхів, червоних яблук, цукерок у кошику, солодкий коник, паперова золота рибка.

"Власники": Олень (Григор Тютюнник "Дивак"); старший брат (Є.Гуцало "Лось"); Івась (Олена Пчілка "Сосонка").

Інтелектуальна гра-змагання до підсумкового уроку з теми "Рідна Україна. Світ природи"

Конкурс знавців літератури "Розумники і розумниці"

Умови гри. Учні об'єднуються в дві-три команди.

Кожна команда обирає назву та капітана. Перемагає та команда, яка набере більшу кількість балів.

I тур "Уважний читач"

Вчитель ставить по черзі запитання командам (на роздуми — 1 хвилина). За правильну відповідь — 1 бал. Якщо команда не відповідає, те саме запитання пропонується іншій команді.

1. "От — каже, — моє щастя прийшло! Я таки знала, що не проста доля мені судилася!... Боже, як же гарно, як люблю! Як усі вихваляють! От коли б то липки побачили!" Що хоче сосонка, щоб побачили липки? (Як її прикрасили в панському будинку.)

2. Одного дня Івась і каже батькові: "Тату, порубай-те вже сосну на дрова, бо вже вона поживкла! А батько одказує: "Нащо її рубати! Краще..." Яке застосування знайшов батько сосонці? ("Краще я поставлю її замість віхи, отам, на дорозі...")

3. "Раптом поміж куширами промайнула чорна блискавиця і завмерла осторонь довгастою плямою. Олень підповз ближче, пригледівся й застогнав від подиву..." Що побачив Олень? (Шуку.)

4. "Плаче бідний Івась, крізь завірюху нічого перед собою не баче. Коли се дивиться — щось мріє..." Що побачив Івась? (Сосонку, яку батько Івасів поставив як віху.)

5. "Спершу діти не знали, як до лося підступити, щоб і самим не провалитися. Але старший брат був розсудливий та відважний..." Як брати рятували лося? (Прорубали сокирою канал від берега до ополонки.)

6. "Біля школи тельнюк дзвоник, улігся гамір. А Олень сидів посеред річки поруч зеленої, з ряскою, калюжі і плавав..." Чому плавав Олень? (Шука з'їла плітку, а він не зміг зашкодити.)

7. Дятел "здрігнувся, хльоснув крилом по корі і зник, залишивши у вузькому дуплі шишку. Олень хотів дістати її і покуштувати, та передумав..." Чому Олень не забрав шишку? (Хлопчик залишив її для дятла.)

8. "Оповідають, що, почувши раз молоду дівчину, яка співала гарним голосом за фортепіано, влетів соловей до кімнати й..." Що трапилося з пташкою? ("... упокоєний тонами, біля її ніг загинув". К.Малицька. "Соловей".)

9. "Підлітає й опадає на землю з повислим крильцем, буцімто зламаним..." Поясніть поведінку самички солов'я. (Рятує своїх дітей, відволікаючи тих, хто їм загрожує.)

10. "— Моя доленько! — скрикнула мати.... — Та яке ж ти худе стало! Яке ж то тобі лишенько було!..." До кого звертається мати, і яке йому "лишенько було"? (До Івася, який зазнав лиха на службі у пана.)

II тур "Творчий читач"

Кожна команда отримує творче завдання, на виконання якого відводиться 7—10 хвилин.

1. Проведіть віртуальну екскурсію Україною для тих, хто "не бував у наших краях", використовуючи поезію Павла Тичини.

2. Складіть декілька загадок про природу за поезіями Богдана-Ігоря Антонича.

3. Відтворіть усі звуки, які ви почули у вірші Т.Г.Шевченка "Садок вишневий коло хати".

III тур "Журналіст"

1. Напишіть репортаж про святкування Нового року в панському будинку. (Олена Пчілка. "Сосонка")

2. Складіть запитання для інтерв'ю з Олесем — "щирим другом природи". (Григор Тютюнник. "Дивак")

3. Проведіть журналістське розслідування щодо вбивства лося. (Євген Гуцало. "Лось")